

Några råd till dig som får näring via **Gastroknapp**

ÖREBRO LÄNS
LANDSTING

Universitetssjukhuset Örebro
Kirurgiska kliniken

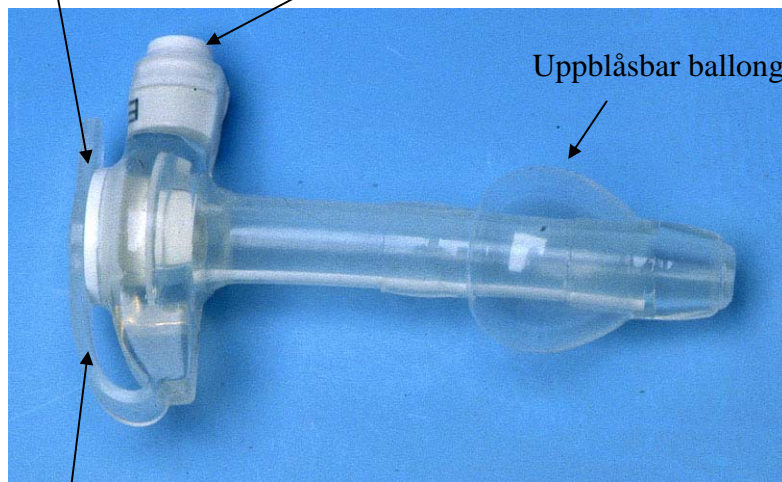
Några råd till dig som får näring via gastroknapp

Om du tidigare fått sondvälling tillförd via PEG (**P**erkutan **E**ndoskopisk **G**astrostomi) så finns en kanal (stomi) mellan hudplanet och magsäcken. PEG-sonden kan tidigast sex veckor efter att den är inlagd ersättas med en kort sond s k gastroknapp. Gastroknappen är praktisk, kosmetiskt tilltalande och enkel att sköta. Nedan följer svar på olika frågor angående gastroknappens utseende, funktion, skötselråd och information från dietisten.

Hur ser gastroknappen ut?

Matningssonden
kopplas hit

Ballongventilen

Uppblåsbar ballong

Lock

Gastroknappen MIC-Key®

Den gastroknapp som vi vid USÖ använder heter MIC-Key® och distribueras av företaget MEDA. Den finns i längder från 1,2-4,5 cm och är tillverkad av silikon. I ena änden finns en uppblåsbar ballong som förhindrar knappen från att glida ur magsäcken. I den andra änden finns en yttre platta till vilken man kopplar matningssonderna då sondvälling skall ges. Plattan är märkt med siffror som markerar hur grov och hur lång slangen är. Ballongen fylls med 5 ml kranvatten genom ballongventilen som är märkt BAL. Den skall bara användas när man kontrollerar ballongvolymen och när man skall byta eller rengöra knappen då man behöver tömma ur ballongen för att avlägsna knappen.

OBS! Det är viktigt att inte försöka spruta sondvälling i ballongventilen.

Hur sköter jag min knapp?

Huden under plattan rengörs dagligen med tvål och ljummet vatten. Gärna i samband med bad eller dusch. I samband med att du tvättar huden skall knappen vridas ett kvarts varv. Torka torrt med en mjuk handduk/kompress eller tops närmast stomikanten.

Kontrollera varannan vecka hur mycket vatten det finns i ballongen. Vattnet har en förmåga att i små mängder sippra genom ballongen och man får därför fylla på så att ballongen alltid är fylld med 5 ml kranvatten.

Så här kontrollerar du ballongvolymen!

- Använd den 5 ml spruta som du fick med dig när gastroknappen sattes.
- Håll plattan i hudplanet med ett stadigt grepp mellan tummen och pekfingeret. Tryck ordentligt in sprutspetsen i ballongventilen och dra ut vattnet. Fyll sprutan med 5 ml kranvatten och spruta in denna mängd i ballongen. Du skall inte känna något obehag/smärta då detta utförs.

OBS! Fyll aldrig ballongen med luft. Luften läcker snabbt ut ur ballongen och knappen stannar då inte på plats.

Om det går trögt att mata kan det ha blivit beläggningar i knappen. Man kan då ta ut knappen och rengöra den i ljummet vatten. Vi visar hur detta går till i samband med att knappen sätts. Om du är osäker på detta moment, tag kontakt med kirurgmottagningens sondsköterska så instruerar hon dig.

Efter matningen skall knappen och matningssonden genomspolas med 50 ml kranvatten

Matningssonden

Matningssonden har en blå adapter som passar till sondsprutor och droppaggregat. I matningssondens andra ände finns den kopplingsdel som passar till knappens platta. Svart markering på matningssonden ska passa mot svart markering på knappens platta. Man trycker in matningssondens kopplingsdel in i knappens platta och vrider ett kvarts varv. Matningssonden är då låst till knappen och kan endast kopplas loss efter avslutad sondnäringstillförsel genom att vrida så att de svarta markeringarna kommer mot varandra.

När du kopplat ifrån matningssonden skall den först sköljas med kallt vatten, sedan med varmt vatten och lite diskmedel och därefter sköljas noggrant tills den ser helt ren ut. Låt den sedan lufttorka och förvara den i en ren plastpåse i kylskåpet mellan matningarna.

Hur länge kan jag använda samma matningssond?

Matningssonden kan användas tills det blir så mycket beläggningar på insidan av sonden att tillförseln av sondvällingen blir svår. Du får fler matningssonder via kirurgmottagningens sondsköterska.

Behöver jag byta gastroknappen?

Ny gastroknapp erhålls av kirurgmottagningens sondsköterska. Knappens ballong håller cirka 3-4 månader. När ballongen spricker glider knappen ut. När detta händer stoppar du in knappen i hålet igen och sätter en tejp över knappplattan så att stomihålet håller sig öppet. Stomin sluter sig inom ett dygn om det inte hålls öppet av en sond. Tag därefter kontakt med sondsköterskan. Första gången du byter knapp, så gör vi det tillsammans på kirurgmottagningen. Därefter får du med dig en extraknapp att ha i beredskap hemma, så att du själv kan byta nästa gång ballongen spricker.

Så här byter du knapp:

1. Tag ut den nya knappen ur förpackningen. Fyll ballongen med 5 ml kranvatten via ventilöppningen märkt BAL.
2. Tag bort sprutan och kontrollera att ballongen är symmetrisk och inte läcker. Om ballongen inte är symmetrisk kan du rulla den försiktigt mellan fingrarna tills den jämnar till sig. Töm ballongen igen.
3. Anslut en sprutan till ballongventilen på den knapp som är insatt i din magsäck. Töm ballongen och dra ut knappen.
4. Tag den nya knappen och doppa den i lite vatten. Vrid och tryck sedan in den nya knappen genom kanalen in i magsäcken tills knappen ligger an mot huden. Använd inte Xylocain gel vilket kan skada ballongen!
5. Håll sonden på plats och fyll ballongen med 5 ml kranvatten.
6. Det skall inte göra ont när ballongen fylls med vatten. Tag i så fall kontakt med din läkare.

Vad gör jag om det läcker?

Ibland kan det hända att det läcker lite magsaft kring sonden. Man kan då fylla ballongen med ytterligare 2 ml.

OBS! Fyll aldrig ballongen med mer än 10 ml vätska.

Vad gör jag om inte ballongen vill tömma sig?

Vanligast förklaringen till att ballongen inte vill tömma sig är att man inte tryckt in sprutan tillräckligt i ballongventilen. Om det inte går att tömma ballongen trots detta tag kontakt med sondsköterskan.

Hur mycket sondmat behöver jag?

Du får information om hur mycket sondmat du behöver per dag och vilket/vilka sondpreparat du bör använda. För sondmat gäller, precis som för vanlig mat, att den mängd du behöver beror på din vikt, längd och hur mycket du rör dig m m. Om du behöver öka i vikt får man ibland efter hand ändra på ordinerad mängd sondmat alternativt byta preparat. Ibland ökar vikten onödigt mycket och då kan man behöva sänka dygnsmängden sondvälling. Rådgör med din dietist.

Vilken temperatur skall sondmaten ha?

Du bestämmer själv vilken temperatur du tycker är mest behaglig. De flesta föredrar rumstempererad sondmat. Du kan även ta den kallare eller ljumma den försiktigt i vattenbad. Iskall sondnäring eller för varm sondnäring kan ge obehag.

Hur snabbt ska sondmaten ges?

Fortsätt med samma matningsrutiner som du haft under den tid då du hade PEG. De flesta har under PEG-tiden övergått till s k bolusmatning, dvs man tillför dygnsbehovet av sondvälling med hjälp av sondspruta uppdelat på 5-6 måltider. Om du ligger när du ger dig sondmat, lägg gärna en rejäl kudde under huvudet. På detta sätt minskar du risken för uppstötningar och kräkningar.

OBS! Avsluta alltid varje måltid med att spola igenom gastroknappen med 50 ml vatten.

Hur förvaras sondmaten?

Oöppnade förpackningar förvaras i rumstemperatur. Öppnad förpackning förvaras alltid i kylskåp och kan stå där i 24 timmar.

Hur länge kan samma sondmatsförpackning hänga uppe?

En öppnad sondmatsförpackning blir, precis som vanlig mat, dålig av att stå framme för länge i rumstemperatur. I de flesta fall bör inte samma förpackning hänga uppe mer än 4-5 timmar. Om andra hängtider gäller får du information härom.

Hur mycket vätska behöver jag per dag?

Man brukar rekommendera 30-35 ml vätska per kg kroppsvikt och dag, vilket oftast innebär cirka 1,5-2 liter vätska per dag. Om du inte får i dig tillräcklig mängd genom sondmat och genom vattnet du sprutar efter måltid eller genom att dricka extra, bör du tillföra extra vatten genom gastroknappen.

Kan jag äta vanlig mat samtidigt som jag har en gastroknapp?

Javisst, om du kan äta är det utmärkt att du gör det. Om du har svårt att svälja eller inte kan svälja alls kan det ändå vara viktigt att få känna smak av mat. Man kan då tugga på vanlig mat och sedan spotta ut den. Man brukar faktiskt rekommendera att man har något att tugga eller suga på i munnen när man sondmatar sig även om man inte kan svälja ner det. Detta stimulerar till en bättre matsmältning. Ditt energi/näringsbehov tillgodoses via sondmaten så det du väljer att äta kan vara sådant du längtar efter.

Kan jag ge vanlig mat genom gastroknappen?

Det är inte lämpligt att ge vanlig mat genom gastroknappen då det lätt kan bli stopp. Genom att använda sondnäring vet du också att du får i dig den näring du behöver. Som tillägg till sondmaten kan du, om du vill, ge lite kaffe, te, nyponsoppa, buljong eller liknande. Dessa drycker ger du dig lämpligen med hjälp av sondspruta.

OBS! Se till att det inte finns klumpar eller bitar som kan fastna.

Vad gör jag om:

• jag får diarré av sondmaten?

Det är då viktigt att sondmaten inte ges för fort vilket kan utlösa diarrébesvär. Ibland kan det vara bättre att man under perioder med diarrébesvär övergår från bolusmatning till mer kontinuerlig matning under hela dagen eller natten med hjälp av sondpump. Kontakta din dietist vid denna typ av besvär, så hjälper hon dig med lån av pump. För kall sondmat kan också orsaka diarré. Sondvälling ger oftast lite lösare avföring och diarré är det när man har fler än tre lösa avföringar per dygn.

För att förebygga diarré kan ibland kapsel Trevis användas, vilket anses påverka bakteriefloran i tarmen positivt. Man löser innehållet i tre kapslar Trevis i en liten mugg vatten och ger detta varje morgon med hjälp av sondspruta. Kapsel Trevis kan köpas receptfritt på apoteket.

Vissa läkemedel t ex antibiotika kan orsaka diarré. Kontakta din läkare om du får diarrébesvär i samband med antibiotikabehandling. Tänk på att du behöver extra vätska om du har diarré. Ibland kan det vara nödvändigt att byta sondpreparat och rådgör du med din dietist.

- **jag får ont i magen när jag ger mig sondmat?**

En orsak till att du känner dig uppspänd och får ont i magen kan vara att du ger dig sondmaten för snabbt. Minska dropphasigheten eller om du sprutmatar dig, låt måltiden ta längre tid, minst 30 minuter. Ge också mindre mängd per måltid och dela upp sondmaten på flera måltider i stället. Man bör inte ge mer än 300 ml/måltid. För kall sondmat och också för varm sondmat kan ge obehag. Ont i magen kan också bero på förstoppning.

- **jag mår illa och kräcks av sondmaten?**

Illamående och kräkningar kan ha många bakomliggande orsaker. En orsak kan vara att du ger dig sondmaten för snabbt. Prova med att minska matningshasigheten. En annan orsak kan vara att du, om du måltidsmatar dig med spruta, ger dig för stor volym vid varje måltid.

Kan jag ge medicin via gastroknappen?

Du kan ge dig medicin genom gastroknappen men innan du gör det bör du tala med din läkare eller distriktssköterska. Många mediciner finns även i flytande form, vilket är att föredra om man skall ge medicinen via sonden. Tabletter krossas noga med hjälp av mortel. Späd med vatten och spruta in lösningen med hjälp av spruta. Avsluta med att spola igenom slangen med 50 ml vatten.

Hur ofta behöver jag byta droppaggregat?

Om du använder droppaggregat kan du använda samma aggregat i ett dygn. Spola igenom aggregatet noggrant med ljummet vatten efter varje matningstillfälle. Förvara aggregatet i plastpåse i kylskåp mellan måltiderna för att undvika bakterieväxt.

Hur sköter jag min munhygien?

När du inte kan äta eller dricka normalt är det extra viktigt med noggrann munhygien. Den normala salivproduktionen blir nedsatt och slemhinnor i mun och svalg kan bli sköra när du inte tuggar maten. Risken för kariesangrepp och svampinfektioner i mun och svalg ökar då. Du kan själv stimulera salivproduktionen genom att använda salivstimulerande preparat. Exempel på några av dessa som finns att köpa receptfritt på apotek är:

- Fludent Sockerfri sugtablett innehållande fluor och är därför lämplig om du har egna tänder.
- Profyllin Sockerfri sugtablett.
- Salivin Sockerfri sugtablett med fruktsmak.
- Fluorette. Sockerfritt tuggummi innehållande fluor
- V6 Sockerfritt tuggummi.
- Saliva Orthana Flytande medel som sprayas i munnen.

Att borsta tänder och tunga med mjuk tandborste flera gånger dagligen samt att skölja munnen ofta med vichyvatten är effektiva sätt att förhindra uttorkning och svampangrepp i munhåla och svalg. Har du tandprotes är det viktigt att ta ut protesen minst två gånger dagligen för rengöring. Undvik om möjligt att ha protesen nattetid. Var uppmärksam på hur dina slemhinnor ser ut. Blir de röda och irriterade kontakta ditt sjukhus eller distriktssköterska för råd.

Vad behöver jag ha hemma för att kunna ge mig mat i min gastroknapp?

Checklista:

- Sondnäring
- Matningsslangar
- Sondsprutor

Vem ordnar vad?

Dietisten hjälper dig med sondnäring och sprutor. Via kirurgmottagningens sondsköterska får du matningsslangar.

Kan jag bada och duscha när jag har gastroknapp?

Du kan duscha och bada precis som vanligt men byt förband efteråt. Badar du utomhus ska du efter badet tvätta noga runt gastroknappen med tvål och vatten.

Vart vänder jag mig vid problem?

Om du har problem med din gastroknapp i form av materialfel, läckage, stopp, infektion eller rodnad och smärtor i området kring knappen eller behöver ny knapp och/eller nya matningsslangar - vänd dig till sondsköterskan på kirurgmottagningen.

Syster Ingrid Delis och Kerstin Bonnevier-Pettersson

Kirurgmottagningen, övre gastromottagningen, USÖ

Tfn 019-602 45 70

Må – ons – fre kl 10.00-12.00

Om du har funderingar som gäller din sondmat: mängd, sort, förvaring, receptförnyelse, hjälp med droppaggregat, sondsprutor, pumpar m m eller problem med illamående, uppkördhet m m, som du tror hör ihop med sondmatningen, vänd dig till din dietist.

Dietister vid medicinska kliniken, USÖ

Ingegerd Järnmark 019-602 13 04

Karin Nilsson 019-602 26 16

Efva Forssell 019-602 18 38

Om du önskar diskutera med din ansvarige läkare kontakta:

Övre gastrosektionen
Kirurgmottagningen
Universitetssjukhuset, Örebro
Tfn 019-602 45 70

Kontakten förmedlas via mottagningsköterskan.

Din läkare som satte in gastroknappen heter:

Knappstorlek:

Lars-Göran Larsson
Överläkare
Kirurgiska kliniken, USÖ

Ingegerd Järnmark
Dietist
Medicinska kliniken, USÖ

Eva Henrysson
Sjuksköterska, avd 85
Onkologiska kliniken, USÖ

Vi är intresserade av synpunkter om hur denna patientinformation kan förbättras och förtydligas.

Hör gärna av dig!

E-postadresser: lars-goran.larsson@orebroll.se
 ingegerd.jarnmark@orebroll.se

Lars-Göran Larsson
Överläkare
Kirurgiska kliniken, USÖ

Ingegerd Järnmark
Dietist
Medicinska kliniken, USÖ

Egna anteckningar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÖREBRO LÄNS
LANDSTING

Universitetssjukhuset Örebro

Kirurgiska kliniken

www.orebroll.se

Postadress: Kirurgiska kliniken, Universitetssjukhuset, 701 85 Örebro
Besöksadress: USÖ, B-huset, vån 1, Södra Grev Rosengatan, Örebro
Telefon: 019-602 45 70 **Telefax:** 019-12 54 39